

ШАМАЄВА К. І.

ФЕЛІКС БЛЮМЕНФЕЛЬД У КИЄВІ

Для Фелікса Блюменфельда, який народився в Єлисаветграді, Київ був майже рідним містом. У дні юності він проїздив через Київ, їдучи від батьків до Петербурга, де навчався в консерваторії. Згодом через Київ він мандрував з північної столиці на літній відпочинок до Криму, на тестеву дачу «Магарач», або в маєток Абаза на Херсонщині.

У Києві жили його старші брати. Протягом 1880-х років, підробляючи у якійсь конторі, брав участь у музичному житті міста Сигізмунд Блюменфельд (1852–1920), співак, піаніст, композитор. У 1882 році він був призначений концертмейстером-репетитором оперного театру, з обов'язком «проходить с артистами роли». У театрі тоді йшли опери «Ворожа сила», «Вільгельм Телль», «Фауст», «Тангейзер». Фелікс у листі до батьків розповідав, що в петербурзькій пресі кореспондент із Києва писав про Сигізмунда як про гарного співака. Сам Фелікс організовував у цей час видання творів брата в Петербурзі¹. У середині 90-х років Сигізмунд неодноразово виступав на київській сцені як акомпаніатор. Після виступу з Іоакімом Тартаковим у київській пресі зазначалося: «Акомпаніровал Сигизмунд Блюменфельд, как всегда, достаточно музыкально и удачно»².

Як свідчить листування Фелікса, у Києві бував і брат Йосиф (Юзеф). На початку 1880-х років до Києва приїхав Станіслав Блюменфельд (1850–1898), піаніст, композитор, педагог, свого часу він був першим музичним наставником Фелікса. Станіслав викладав фортепіано в інституті шляхетних дівчат, співпрацюючи з Миколою Лисенком, а також давав приватні уроки музики. У 1892 році Станіслав відкрив власну школу, чи не єдиний на той час навчальний заклад, у якому було втілено основоположний принцип романтизму – синтезу мистецтв: Музики і Слова, Музики й Поезії. Станіслав Блюменфельд поєднував виховання музикантів і акторів. Своєю музично-драматичною школою він започаткувала заклад нового типу. Про високе професіональне спрямування закладу свідчили запрошення до виховання найкращих музикантів (М. Лисенка, К. П'ятигоровича, Я. Шебелика, Г. Любомирського), режисерів, акторів (А. Долінова, Є. Неделіна) міста; багатий навчальний репертуар (музика В.-А. Моцарта, Ф. Шопена, Ф. Ліста, уривки з п'єс Ж.-Б. Мольєра, О. Островського й А. Чехова); введення теоретичних предметів (теорії музики); залучення хору. Принципи організації музично-драматичної школи Станіслава Блюменфельда згодом буде втілено в Музично-драматичній школі Миколи Лисенка. Збагативши свій заклад українським репертуаром, класом бандури, відділом української драми, М. Лисенко заклав підвалини національної музично-театральної освіти.

У Києві також виступала старша дочка Станіслава Блюменфельда співачка Яніна Блюменфельд-Бачинська. Співу вона навчалася у Катерини Массіні.

Перше знайомство киян із Феліксом Блюменфельдом як піаністом і композитором відбулося 1890 року. 8 лютого в газеті «Киевлянин» було опубліковано оголошення: «В самом непродолжительном времени в зале Купеческого собрания состоится только один концерт пианиста Ф. М. Блюменфельда, лауреата Санкт-Петербургской консерватории, и скрипача Э. Млынарского. Билеты заблаговременно продаются в книжном магазине Болеслава Корейво, в складе фортепиан С. М. Блюменфельда. Лютеранская № 1-б»³.

¹ Письма Ф. М. Блюменфельда к родным (1, 2 октября 1882) // Анастасьева М. Век любви и печали. – М. : ИК «Синее яблоко», 2002. – С. 58.

² Хроника // Киевлянин. – 1896. – 06 марта.

³ У 1890-і роки в Києві функціонувало «Депо роялей и пианин Станислава Блюменфельда», яке продавало, давало напрокат клавішні музичні інструменти, здійснювало їх ремонт.

Фелікс Михайлович Блюменфельд.

Зацікавлює своєю інформацією і характеристиками відома рецензія в київській пресі місцевого музичного оглядача В. Чечотта. Він характеризував Ф. Блюменфельда як «превосходного пианиста», «составившего себе уже прочную и почетную известность в музыкальных сферах обеих русских столиц». «Талант г. Ф. Блюменфельда как исполнителя весьма значителен. С первых же тактов видна не только отличная школа и техника, но и присутствие непосредственного дарования и врожденная музыкальность. С этой стороны, преимущественно ценила до сих пор Блюменфельда и пресса. Хотя к таким отзывам необходимо прибавить ещё и значительные технические данные пианиста. Он обладает сильным и полным тоном, большой выдержкой и огромной музыкальной памятью. С такими качествами артист может пойти далеко <...> пианист умеет извлекать из инструмента необыкновенно певучий и сочный тон. В местах бравурных г. Блюменфельд склонен к преувеличениям быстрых темпов. Он поддаётся в таких случаях необузданным порывам рубинштейновской стремительности»¹. У рецензії згадується авторське виконання Мазурки і «Карнавалу» Р. Шумана. Піаніст акомпанував також Е. Млинарському (Мазурка Г. Венявського, Романс Ю. С. Свендсена). «Оба виртуоза имели большой успех <...> Концерт в Киеве – это одно из лучших воспоминаний в моей жизни», – написав згодом Фелікс у листі батькам².

1918 рік, в Україні громадянська війна. У Києві неодноразово змінюється влада. Гетьман Петро Скоропадський сприяв підтримці науки, освіти, мистецтва. При ньому було засновано Українську академію наук на чолі з видатним ученим В. Вернадським. Було відкрито державний український університет, архітектурний інститут, створено Перший український національний хор, Державний симфонічний оркестр імені М. Лисенка. На базі Музично-театральної школи імені М. Лисенка відкрився Музично-драматичний інститут. Із Петербурга до Києва приїздить Фелікс Михайлович Блюменфельд, відомий як митець, визнаний послідовник «Могучей кучки», професор Петербурзької консерваторії. За його плечима багатий творчий досвід.

Ф. Блюменфельд був глибоким знавцем і палким пропагандистом російської музики. Як диригент, він здійснив у Петербурзі незабутні постановки «Снігуроньки» М. Римського-Корсакова і «Бориса Годунова» М. Мусоргського, творів Р. Вагнера. З його ім'ям було пов'язано чудове виконання Третьої симфонії та «Поєми екстазу» О. Скребіна в Росії і тріумф російської опери в Парижі. У композиторському доробку Ф. Блюменфельда були численні фортепіанні, симфонічні твори, романси, струнний квартет. Становлення Блюменфельда-піаніста відбувалося під керівництвом професора Петербурзької консерваторії Федора Штейна, музична обдарованість якого свого часу привернула увагу самого Ф. Шопена. Ф. Штейн мав можливість часто чути гру композитора. Спілкувався він і з Р. Шуманом. Під впливом польського маестро сформувалася у Ф. Штейна своєрідна манера прочитання його музики. За словами Б. Асаф'єва, у виконанні Ф. Блюменфельда Ф. Шопен був «поляком, неистовым романтиком с пламенным сердцем, с чувствами мятежно, трепетно-отзывчиво настроенными», у мелодіях композитора «слышался родной мир и родная земля, и боль за неё»³.

¹ Чечотт В. Музыкальная хроника / В. Чечотт // Киевлянин. – 1890. – 2 января.

² Письма Ф. М. Блюменфельда к родным (23 января 1890) // Анастасьева М. Век любви и печали. – М. : ИК «Синее яблоко», 2002. – С. 114.

³ Асафьев Б. Шопен в воспроизведении русских композиторов / Б. Асафьев // Шопен, каким мы его слышим. – М. : Музыка, 1970. – С. 81–82.

Як і в диригентському мистецтві, у фортепіанному виконавстві Ф. Блюменфельд пропагував сучасну музику (зокрема О. Скрибіна, М. Метнера, С. Рахманінова). Він був гідним партнером Ф. Шаляпіна й охоче концертував зі співаками, виховав плеяду відомих піаністів, два з них приїхали за улюбленим педагогом до Києва – поривчастий, натхненний Олександр Дубянський, чудовий виконавець О. Скрибіна, С. Прокоф'єва, К. Шимановського, К. Дебюссі, і віртуоз Симон Барер, про якого захоплювався професор Київської консерваторії Марк Геліс, випускник фортепіанного класу С. Барера в середині 1920-х років: «Умопомрачительно играл этюды Шопена в обработке Годовского»¹.

Такий подарунок в особі Ф. М. Блюменфельда отримала в 1918 році музична культура Києва. У Києві діяльність видатного митця розгорталася у сфері творчості, виконавства, педагогіки, до них додалася адміністративна робота. Як писав у листі Б. Яворський приїхавши до Києва восени 1918 року, Ф. Блюменфельд посів місце директора Інституту імені М. Лисенка.

13 вересня в газеті «Киевская мысль» було опубліковано оголошення про початок занять в Інституті імені М. Лисенка. «В Муз-Драм. институт им. Н. В. Лысенко (Б. Подвальная, 15) с полным правом высшего музыкального учебного заведения (оканчивающим даёт право свободного художника)» у складі викладачів тричі згадувалося прізвище Блюменфельда, «профессора Петроградской консерватории и дирижера Маршинской оперы» – «класс фортепиано», «оперный класс», «класс инструментального ансамбля»³.

Уже 12 листопада, після вступу Ф. Блюменфельда на директорську посаду, у тій же газеті повідомлялося: «Высший Муз-Драм. институт им. Лысенко (Б. Подвальная 15, тел. 4642). Вновь приглашены и приступят к занятиям со второго полугодия 1918/19 года (1 января 1919) по классу пения засл. артистка гос. театров М. А. Дейша-Сионицкая, по классу фортепиано профессор Тифлисской консерватории Г. Г. Нейгауз, по классу истории музыки и эстетики профессор Петроградской консерватории А. В. Оссовский»⁴. Тобто перші кроки Блюменфельда-керівника були спрямовані на забезпечення високого рівня педагогічного колективу.

З 1 січня 1920 року Ф. Блюменфельд почав викладати в Київській консерваторії. 22 вересня 1920 року, у зв'язку з від'їздом попереднього директора Консерваторії Р. М. Глієра до Москви, художня рада «закрытым голосованием избрала Феликса Михайловича директором консерватории на трёхлетний срок»⁵. Початок 20-х років був часом пошуків нових форм організації навчального процесу. Реорганізація відбувалася у важких умовах протистоянь і протидій реакційних членів колективу. Фелікс Михайлович завжди підтримував новаторів і молодь. Він належав до групи професорів, які визнавали необхідність професійного навчання музиці з дитячих років і домоглися відкриття дитячого відділення в Консерваторії. Під головуванням Ф. Блюменфельда художня рада розглядала питання про відкриття нових класів, зокрема диригування, про реорганізацію оперного класу, про «оставление при

¹ Інтерв'ю с М. Гелисом. – Архив автора.

² Письмо Б. Яворского Н. Я. Брюсовой от 20 июня 1919 // Б. Л. Яворский. Воспоминания, статьи, переписка : в 2 т. – Т. 1. – М. : Сов. композитор, 1971. – С. 307.

³ Объявления // Киевская мысль. – 1918. – 13 сентября.

⁴ Объявления // Киевская мысль. – 1918. – 12 ноября.

⁵ Протокол № 96 заседания Художественного совета Киевской консерватории от 22. 09. 1920. – ЦДАВОВУ. – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 179. – Арк. 1–2.

консерватори», яке в наш час стало асистентурою-стажуванням. За підписом Фелікса Михайловича до губвідділу народівити надіслано записки про самоокупність навчального закладу та про вкрай тяжке матеріальне становище колективу (хоча «заняття не прерувались ни на один день и дали блестящие результаты»), водночас, «у многих наблюдается желание оставить консерваторию, на создание которой потрачено столько сил и энергии, и переехать в Москву»¹.

Завідувач педагогічної секції відділу мистецтв, професор Консерваторії М. Домбровський у доповідній записці, обґрунтовуючи відкриття в Києві другого вищого навчального музичного закладу – Інституту імені М. В. Лисенка, – писав: «Кроме общемузыкальных и педагогических целей стоит задача изучения украинской народной песни, украинской народной музыки»². У відповідь на це Ф. Блюменфельд створив десять обробок українських народних пісень, записаних з голосу Лесі Українки і впорядкованих К. Квіткою. Пісні різножанрові – веснянки, весільні, жнивварські, купальські. Написаний до них супровід – фактурно не обтяжений, що сприяє їх широкому використанню, за своїм характером він співзвучний змісту пісень. В окремих номерах мелодія й акомпанемент утворюють поліфонічні мініатюри. Десять пісень були видані 1921 року Київським державним видавництвом і широко увійшли в музичний вжиток³. Згодом їх частково було включено до «Педагогічної збірки п'ес-пісень для фортепіано. Вип. 1, 2, уложених Мар'яною Лисенко»⁴. Ця робота стала однією з форм композиторської творчості Ф. Блюменфельда у Києві. Крім того, він написав «Два трагічні уривки e-moll для фортепіано, ор. 50»⁵, присвячені Володимирі Горовицю, його учневі.

Приїхавши до Києва у жовтні 1918 року, Фелікс Михайлович невдовзі взяв участь у концерті, присвяченому Миколі Лисенку, зокрема у виконанні «Фантазії на українські народні теми» (скрипалька О. Вонсовська) та Полонезу *ля-бемоль мажор* для двох фортепіано. У січні 1919 він диригував в одному з концертів оркестру ім. М. Лисенка в циклі вечорів, присвячених Й. С. Баху. На межі 1918–1919 Ф. Блюменфельд акомпанував співачці Ніні Кошиць, грав старовинну музику зі скрипалем Павлом Коханьським. В оперному театрі під орудою маестро прозвучали «Поема екстазу» і фортепіанний концерт О. Скрябіна (соліст Г. Нейгауз). Генріх Нейгауз і Фелікс Михайлович виконували на двох роялях «Прометея» і «Поему екстазу», сюїту С. Рахманінова, з Арнольдом Альшвангом – уривки з опер Р. Вагнера. З оркестрами ім. М. Лисенка й оперного театру в різних залах і Пролетарському саду звучали «Шехеразада», «Воскресная увертюра», уривки з опер М. Римського-Корсакова, твори П. Чайковського, М. Глазунова, О. Балакірева. У журналі «Молодой музыкант» повідомлялося про підготовку дуетом Ф. Блюменфельд – Г. Нейгауз програми із творів С. Рахманінова, Р. Шумана, Ф. Ліста.

¹ Докладные записки. 1921 год. – Центральный державный архив вищих органів влади і управління (ЦДАВОВ) України – Ф. 166. – Оп. 2. – Од. зб. 376. – Арк. 41–41 зв.

² Докладные записки. 1919 год. – ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Од. зб. 621. – Арк. 9.

³ Блюменфельд Ф. М. Десять українських народних пісень: з супроводом фортеп'яну / Ф. М. Блюменфельд. – К.: Держ. видав., 1921. – 15 с.

⁴ Лисенко М. М. Педагогічна збірка п'ес-пісень для фортепіана: [у 2 вип.] / М. М. Лисенко. – К.: Держ. видав. України, 1930. – Вип. 1: Початкові вправи-п'еси. – 28 с.; Вип. 2: Маленькі п'еси-пісні для тих, що починають. – 44 с.

⁵ Блюменфельд Ф. М. Deux moments tragiques e-moll pour piano op. 50 / Ф. М. Блюменфельд. – К.: Держ. видав., 1921. – 12 с.

Найбільше сил і енергії Ф. Блюменфельд віддавав педагогічній роботі. У щойно відкритому класі з диригування першими його учнями стали Михайло Канерштейн і Гліб Таранов. Серед безпосередніх студентів фортепіанного класу Ф. Блюменфельда назвемо лише тих, хто увійшов в історію музичної культури, виконавства, Київської консерваторії – всесвітньовідомого Володимира Горовиця, Валентину Стешенко, Олександра Ейдельмана, Іллю Тамарова.

Не торкаючись методичних принципів славетного педагога, нагадаємо репертуар, з яким молоді музиканти вступали на самостійний професійний шлях. Так, одна з концертних програм В. Горовиця містила 24 прелюдії, Четверту баладу, Перше скерцо, Колискову, Полонез *ля-бемоль мажор*, Мазурки, Етюд Ф. Шопена. Піаніст був першим виконавцем у Києві Третього концерту С. Рахманінова. Біограф В. Горовиця Гарольд Шенберг писав: «Під керівництвом Ф. М. Блюменфельда Горовиць відчув своє музичне зростання. Збагатився репертуар. Блюменфельд увів до програми Горовиця великі транскрипції Ліста й чільні твори Шумана. Крім того, тривала робота над музикою Бетховена, Шопена, Мендельсона. Зазвичай учитель дозволяв учневі грати те, що той хотів»¹.

В. Стешенко написала в щоденнику: «В класі Блюменфельда вивчила 24 етюди Шопена»². Наприкінці 20-х років вона виконувала весь фортепіанний добробок Б. Лятошинського і ознайомила з ним музичну громадськість. У програмі О. Ейдельмана на Другому Всеукраїнському конкурсі піаністів були Чотири балади Ф. Шопена. Ілля Тамаров у 20–30-і роки був головним концертмейстером Київської філармонії і незмінним партнером майже всіх київських учасників Всесоюзних конкурсів музикантів-виконавців. Він і Яків Фастовський стали згодом провідними викладачами кафедри камерного ансамблю Київської консерваторії. Як згадував Товій Логовинський, у 20-і роки він виступав з програмами: Ф. Ліст. 12 трансцендентних етюдів і три фантазії на оперні теми В. Белліні, Дж. Мейєрбера, Р. Вагнера; три концерти з творів О. Скрябіна – 10 сонат і 7 творів сонатної форми.

Чого ж навчав Фелікс Михайлович Блюменфельд? Один із його учнів написав: «Главное, чему он учил, – это любить музыку, любить и жить ею. Не каждому дано быть артистом. Но каждый, в меру своих способностей, может стать хорошим музыкантом, научиться слышать, воспитать в себе чувство музыки <...> добивался Феликс Михайлович <...> способности восхищаться и удивляться, без чего любая, даже самая скромная жизнь в искусстве лишается смысла»³.

Майже весь 1921/1922 навчальний рік Ф. Блюменфельд був відсутній на засіданнях художньої ради⁴, не було його і на концертній естраді через його хворобу. І лише 5 червня 1922 року художня рада відбувалася під його головуванням. На засіданні розглядалися поточні питання, присудження дипломів на звання «вільного митця», зокрема й учневі Фелікса Михайловича Льву Берману. У літні місяці (кінець червня-липень) активізувалася виконавська діяльність митця. Син Фелікса Михай-

¹ Schonberg H. C. Horowitz. His life and Music / Schonberg H. C. – Sidney : Simon & Schuster, 1992. – P. 53.

² Щоденник Валентини Стешенко. – Приватний архів родини Стешенків.

³ Шлифштейн С. О Феликсе Михайловиче Блюменфельде // Шлифштейн С. Избранные статьи / С. Шлифштейн. – М. : Сов. композитор, 1977. – С. 14.

⁴ Протоколи засідань Художньої Ради Київської консерваторії. 1921/22. – ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 179.

ловича Віктор писав: «Папа как-то забросил консерваторию»¹ (час канікул! – К. III.). З естради Пролетарського саду прозвучали Сьома симфонія Ф. Шуберта і Концерт Ф. Ліста (соліст В. Горовиць), П'ята симфонія, «Елеонора», Третій фортепіанний концерт (соліст Г. Нейгауз) Л. ван Бетховена. Ф. Блуменфельд і Г. Нейгауз готували Другу вагнерівську програму.

У вересні 1922 року Фелікса Михайлович Блуменфельда було запрошено до Московської консерваторії. У Києві залишилися учні і пам'ять про щастя спілкування з великим Майстром і надзвичайною Людиною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анастасьєва М. Век любви и печали / М. Анастасьєва. – М. : ИК «Синее яблоко», 2002. – 253 с.
2. Асафьев Б. Шопен в воспроизведении русских композиторов / Б. Асафьев // Шопен, каким мы его слышим. – М. : Музыка, 1970. – С. 81–82.
3. Блуменфельд Ф. М. Десять українських народніх пісень з супроводом фортеп'яну / Ф. М. Блуменфельд. – К. : Держ. видав., 1921. – 15 с.
4. Блуменфельд Ф. М. Deux moments tragiques e-moll pour piano op. 50 / Ф. М. Блуменфельд. – К. : Держ. видав., 1921. – 12 с.
5. Докладные записки. 1919 год. – ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 1. – Од. зб. 621. – Арк. 9.
6. Докладные записки. 1921 год. – ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 2. – Од. зб. 376. – Арк. 41–41 зв.
7. Долгіх М. В. Нейгаузи: варіації на елисаветградську тему / М. В. Долгіх. – Кіровоград : Лисенко В. Ф., 2013. – 336 с.
8. Зильберман Ю., Смилянская Ю. Киевская симфония Владимира Горовица. – Кн. 1 / Ю. Зильберман, Ю. Смилянская. – К., 2002. – 417 с.
9. Лист Товія Логовінського. – Архів К. І. Шамаєвої.
10. Объявления // Киевская мысль. – 1918. – 13 сентября.
11. Объявления // Киевская мысль. – 1918. – 12 ноября.
12. Протокол № 96 заседания Художественного совета Киевской консерватории от 22. 09. 1920 – ЦДАВОВУ. – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 179. – Арк. 1–2.
13. Протоколи засідань Художньої Ради Київської консерваторії. 1921/22. – ЦДАВОВ України. – Ф. 166. – Оп. 5. – Спр. 179.
14. Рєєнт О. Павло Скоропадський / О. Рєєнт. – К. : Альтернативи, 2003. – 304 с.
15. Чечотт В. Музыкальная хроника / В. Чечотт // Киевлянин. – 1890. – 2 января.
16. Шамаева К. И. Концертная жизнь Киева 1919–1932 годов / К. Шамаева // Из прошлого советской музыкальной культуры. – Вып. 3. – М. : Сов. композитор, 1982. – С. 89–154.
17. Шамаєва К. Музикант-просветитель Станислав Блуменфельд / К. Шамаєва // Дослідження. Досвід. Спогади : зб. наук. праць. – Вип. 2. – К. : Пошуково-видавниче агентство «Книга пам'яті», 2000. – С. 133–137.
18. Шлифштейн С. О Феликсе Михайловиче Блуменфельде // Шлифштейн С. Избранные статьи / С. Шлифштейн. – М. : Сов. композитор, 1977. – С. 13–15.
19. Яворский Б. Л. Письма // Б. Л. Яворский. Воспоминания, статьи, переписка : в 2 т. – Т. 1. – М. : Сов. композитор, 1971. – 712 с.
20. Schonberg H. C. Horowitz. His life and Music / Schonberg H. C. – Sidney : Simon & Schuster, 1992. – 427 p.

¹ Письма В. Ф. Анастасьєва к жене А. Р. Греггер // Анастасьєва М. Век любви и печали. – М. : ИК «Синее яблоко», 2002. – С. 194.

Шамаєва К. І. Фелікс Блюменфельд у Києві. Розкрито особливості перебування й діяльності у Києві протягом 1918–1922 років видатного композитора, піаніста, педагога, диригента Ф. Блюменфельда, який викладав у Київській консерваторії, а з 22 вересня 1920 року, після від'їзду Р. Глієра до Москви, протягом трьох років був її директором. Охарактеризовано його пошуки нових форм організації навчального процесу, зокрема його концепцію професійного навчання музиці, починаючи з дитячих років, відкриття дитячого відділення в Консерваторії, а також нових класів, зокрема диригування, реорганізацію оперного класу, становлення асистентури-стажування.

Ключові слова: історія Київської консерваторії, мистецька діяльність Ф. Блюменфельда, родина Блюменфельдів.

Шамаева К. И. Феликс Блюменфельд в Киеве. Раскрыты особенности пребывания и деятельности в Киеве в течение 1918–1922 годов выдающегося композитора, пианиста, педагога, дирижёра Ф. Блюменфельда, который преподавал в Киевской консерватории, а с 22 сентября 1920 года, после отъезда Р. Глиэра в Москву, в течение трёх лет был её директором. Охарактеризованы его поиски новых форм организации учебного процесса, в частности его концепцию профессионального обучения музыке, начиная с детских лет, открытие им детского отделения в Консерватории, а также новых классов, в частности дирижирования, реорганизации оперного класса, становления ассистентуры-стажировки.

Ключевые слова: история Киевской консерватории, творческая деятельность Ф. Блюменфельда, семья Блюменфельдов.

Shamaeva K. I. Felix Blumenfeld in Kyiv. This article deals with the activities of the outstanding composer, pianist, teacher, conductor F. Blumenfeld in Kyiv during 1918–1922, who taught at the Kyiv Conservatory and since September 22, 1920, after the departure of Gliere to Moscow, was its director for three years. It describes his search for new forms of organization of the educational process, in particular the concept of professional music education for young children; his initiative to open the children's department at the Conservatory, as well as new classes, in particular conducting, and to reorganize the opera class and post-graduate studies.

Keywords: the history of Kyiv Conservatory, F. Blumenfeld's artistic activity, organization of the education process.